

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ АБИТУРІЄНТІВ ДО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

RESEARCH OF SOCIAL-PSYCHOLOGICAL AND GRAPHIC TRAINING OF APPLICANTS FOR EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Процес навчання у закладах вищої освіти, як відомо, є досить вагомим чинником соціалізації особистості, тому що, крім здобуття нових знань і професійних компетенцій, він сприяє також самовихованню та самореалізації в майбутньому житті. Цей період можна вважати одним із важливіших етапів самоіндефікації людини, тому що на ньому йде активне засвоєння індивідуумом соціального досвіду, опанування механізмів соціального впливу з боку викладачів і групи учнів, відтворення власного характеру та соціальної ролі в навколишньому середовищі. У статті розглядається одна з актуальніших сучасних проблем довшівської графічної підготовки абітурієнтів архітектурних і художніх спеціальностей з урахуванням психологічної активності кожного індивідуума у групі. Зокрема, розкриваються специфіка, види та сутність соціально-психологічного клімату серед групи абітурієнтів, що вивчають графічні дисципліни, наведено характеристику й особливості такої групи, окрема увага приділяється змісту й об'єму самостійної роботи кожного абітурієнта. Далі на основі аналізу психолого-педагогічної літератури обґрунтовується методика проведення практичних занять за певною тематикою. Також наводяться результати обробки емпіричних досліджень за якістю успішності абітурієнтів за різними критеріями, обговорюються рекомендації для покращення в колективах соціально-психологічного клімату. Виходячи із цього, перед викладачами закладів вищої освіти, що працюють на курсах довшівської підготовки з абітурієнтами – школярами, досить гостро постають проблеми самовдосконалення і пошуку не лише різних видів освітньої професійної діяльності, а й додаткових форм соціально-психологічної адаптації учнів, їхньої мотивації до навчання, що необхідні для якісної підготовки в колективах майбутніх студентів.

Ключові слова: соціально-психологічна підготовка, соціальний та власний досвід, самостійна робота, мотивація, графічні дисципліни.

The learning process in institutions of higher education, as you know, is a significant factor in the socialization of the individual, because, in addition to acquiring new knowledge and professional competencies, it also promotes self-education and self-realization in a future life. This period can be considered one of the most important stages of human socialization. There is an active assimilation by a person of social experience, adaptation to the effects of teachers and the student environment, the formation of personality traits of character and role in the social environment.

The article discusses one of the pressing contemporary problems of pre-university graphic training of applicants for architectural and artistic specialties, taking into account the psychological activity of each individual in the group. In particular, the specificity, types and essence of the socio-psychological climate are revealed among a group of applicants studying graphic disciplines. The characteristic and features of such a group are given. Particular attention is paid to the content and volume of independent work of each applicant. Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the methodology for conducting practical classes on a specific topic is substantiated. The results of the processing of empirical studies on the quality of the performance of applicants according to various criteria are also presented, and recommendations for improving the socio-psychological climate in teams are discussed.

The teachers of the general secondary education of pre-university training courses for school-leavers quite acutely face the problems of self-improvement and the search for various types of educational professional activity. It is necessary to find additional forms of motivation for the education of applicants for quality training and their socio-psychological adaptation in future student groups.

Key words: social and psychological training, social and personal experience, unsupervised work, motivation, graphic disciplines.

УДК 378.12.4

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-2-27>

Бредньова В.П.,

канд. техн. наук, доцент,
професор кафедри нарисної геометрії
та інженерної графіки

Архітектурно-художнього інституту
Одеської державної академії
будівництва та архітектури

Прохорец І.М.,

старший викладач кафедри рисунку,
живопису та архітектурної графіки

Архітектурно-художнього інституту
Одеської державної академії
будівництва та архітектури

Михайленко Е.В.,

старший викладач кафедри рисунку,
живопису та архітектурної графіки

Архітектурно-художнього інституту
Одеської державної академії
будівництва та архітектури

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Психологія групи абітурієнтів характеризується, по-перше, тим, що її клімат формується з «нуля», тобто внутрішні відносини серед однокласників складаються на новій основі; по-друге, кожний індивідуум багато що набуває, але ж обов'язково щось і втрачає. Викладачі, що працюють у таких групах, повинні враховувати особливості психологічної активності різних абітурієнтів у новому колективі. Графічна освіта – це процес, у результаті якого абітурієнт здобуває знання, вміння і навички роботи

із графічною інформацією, удосконалює і підвищує свій рівень просторового уявлення тощо, тому викладачі стикаються не лише із завданням якісної професійної графічної підготовки, а ще й із проблемами соціально-психологічної адаптації кожного абітурієнта у групі. Проблема створення певного соціально-психологічного клімату у групі абітурієнтів, на наш погляд, є актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У Законі України «Про вищу освіту» [1] зазначено, що «якість вищої освіти – це сукупність

якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства». Сучасні дослідження проблем соціально-психологічного клімату розглянуті у працях таких науковців: О. Зотової, С. Макарєнко, А. Петровського, Я. Коломенського, Л. Уманського й інших йчених. Кількість статей, що присвячені графічній освіті, протягом останніх років значно зросла (В. Бондар, І. Мороз, М. Красицький, Н. Бахарєв, В. Бобриков та ін.). Автори вже багато років приділяють увагу і проводять професійні дослідження проблеми підвищення якості освіти у вищій школі, а також і в системі дошкільської графічної підготовки [2, с. 38–42; 5, с. 49–50; 7, с. 131–134; 9, с. 106–107; 11, с. 53–55].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблеми формування особистості за результатами освіти приводять до визначення певних педагогічних умов і виявленню значущості окремих чинників у навчанні. Сучасний стан освіти характеризується двома тенденціями – зміною протягом модернізації кількісних і якісних показників, а також прагненням поєднання зі світовим освітнім простором. У цьому сенсі можна виділити два основні положення – це здобування освіти особистістю як об'єктивний безперервний процес, і виховання як процес, що забезпечує розвиток і становлення індивідуума у світовому культурному полі. Практичне втілення цих положень у навчання передбачає своїм результатом формування самостійної активної конкурентоспроможної особистості. Звідси є зрозумілою пріоритетність досліджень взаємного впливу соціально-психологічного стану в колективі абітурієнтів на успішність і якість графічної підготовки майбутніх студентів.

Мета статті – розглянути питання експериментального дослідження відношення соціально-психологічної та графічної підготовки абітурієнтів до навчання в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, педагогічна діяльність є процесом створення нових підходів до освітнього процесу, використанням удосконалених шляхів формування психологічної підготовки до подальшого навчання у студентському колективі, а також методів викладання, що спрямовані на розвинення креативних творчих здібностей абітурієнтів. Проблема соціально-психологічної підготовки абітурієнтів, на наш погляд, по-перше, полягає у зростанні вимог у школі та на курсах, навчального навантаження, умінні раціонального розподілення вільного часу, загалом, у новій організації навчання. Соціально-психологічний клімат колективу слухачів пов'язаний із певним емоціональним тлом, що виникає на основі симпатій між особистостями слухачів і викладачів, збігу їхніх характерів, зацікавлень і уподобань

[3, с. 128–133; 4, с. 44–52]. Але водночас потрібно виділити деякі особливості навчання:

- необхідна адаптація учнів до нового колективу з вимогою обов'язкової присутності на заняттях та відповідною дисципліною;

- обов'язкове виконання завдань домашньої самостійної роботи, тобто витримування самодисципліни, де пріоритетом є не лише оцінка викладача, а проявлення здобутих знань на практиці;

- більш поглиблене вивчення теоретичних основ графічних дисциплін і закріплення стійких графічних навиків для подальшого творчого зростання (наприклад, участь у міських олімпіадах із креслення та виставках з рисунку).

У рамках існуючої групової системи організації освітнього процесу у Центрі довузівської підготовки реалізація індивідуалізованого навчання можлива лише за умов наявності в абітурієнта позитивної мотивації до вивчення графічних дисциплін, причому кожний член групи може активно впливати на всю групу загалом. Проблемі формування графічних компетенцій студентів молодших курсів архітектурних, художніх і технічних спеціальностей у ЗВО були присвячені наші роботи [6, с. 188–193; 8, с. 17–21], де розглядалися методика і результати апробації експериментальних досліджень.

У нашому дослідженні **емпіричною базою** є абітурієнти Центру довузівської підготовки (далі – ЦДО) Одеської державної академії будівництва і архітектури (далі – ОДАБА) за 2017–2018 і 2018–2019 навч. рр. загальною кількістю 188 слухачів. У процесі вивчення графічних дисциплін «Рисунк» і «Креслення» слухачі ЦДО відпрацьовують графічні навички роботи із креслярськими інструментами, навчаються способам побудови зображень просторових об'єктів на площині, вивчають правила реконструювання форми предмета за допомогою логічного аналізу й алгоритмів графічних дій у розв'язання будь-якого практичного завдання. Особливо підкреслимо, що на практичних заняттях із рисунку відбувається формування у слухачів знань основ лінійної та повітряної перспективи, композиції, ознайомлення з методами та засобами побудови лінійно-конструктивного рисунку й об'ємно-просторового моделювання. Необхідно підкреслити, що зазвичай у слухачів була відсутня попередня графічна підготовка, тому що приблизно за останні 12–15 років у багатьох середніх школах відсутній предмет «Креслення». Така довшівська підготовка має більше значення для абітурієнтів, які під час вступу до ЗВО складають творчий іспит на архітектурні та художні спеціальності. Крім цього, для підвищення мотивації майбутніх вступників викладачі наводять історичні приклади із професійної практики архітекторів і художників. Так, під час роз'яснення теми «Основні правила та методи побудови лінійно-конструк-

Моніторинг якості графічної успішності абітурієнтів-слухачів за результатами експериментальних досліджень

№ групи слухачів підготовчих курсів	Високий рівень, %	Достатній рівень, %	Допустимий рівень, %	Кількість абітурієнтів у групі	Примітки
Перша (ранкова група)	60	30	10	47	
Друга (ранкова група)	35	45	15	46	
Третя (денна група)	50	35	15	52	кількість збільшена завдяки переводу
Четверта (денна група)	35	45	20	49	

Примітки: 1. Навчальні заняття ранкових груп відбувались із 9-ої до 12-ої години, а денних – із 12-ої до 15-ої. 2. Допустимий рівень був показаний слухачами, які мали високий процент відсутності на заняттях.

тивного рисунку геометричних фігур» викладачі згадують прізвище відомого у світі архітектора Ле Корбюзьє, який уважав геометрію тим чудовим інструментом, що дозволяє встановити порядок у просторі, а фігури – представниками «чистої геометрії», на базі яких будуються архітектурні форми, та взагалі з архітектурою пов'язана геометрія так, як жодний з інших видів мистецтва. Архітектурні форми, підкреслював він, живуть у просторі та є його частиною, причому часто геометричні форми є комбінацією різних геометричних фігур, тому ця тема дуже важлива у загальній художньо-графічній підготовці на початку архітектурної освіти, що є необхідним для складання вступних іспитів із рисунку. Підкреслимо, що перед абітурієнтами, що вчаться на підготовчих курсах, зазвичай ставиться завдання розвинути свої індивідуальні просторові уявлення, сформувати стійкі вміння базової графічної компетентності – це створює основу для розвитку стійкої графічної грамотності та творчих креативних можливостей у виконанні завдань інших дисциплін, а також у майбутніх фахових.

Основною метою проведених досліджень був пошук різних засобів активізації та оптимізації процесу навчання в різних групах, а також удосконалення форм самостійної роботи слухачів і розрахунку критеріїв оцінювання поточного та підсумкового контролю знань і набутих компетенцій для підвищення якості й ефективності навчального процесу.

Методика проведення наших експериментальних досліджень полягала в такому. Увесь період спостережень кожного року авторами за допомогою усного опитування абітурієнтів, оцінки результатів перевірки аудиторних графічних завдань за кількісними та якісними критеріями, а також узагальнення особистих висновків викладачів були здобуті результати, які наведені в таблиці 1. Причому кожний викладач намагався створити такий психологічний клімат, який би сприяв більш повному творчому розкриттю кожного абітурієнта.

Авторами були розроблені та рекомендовані критерії для таких рівнів формування графічної компетенції:

– до **високого** рівня належать стійке оволодіння теоретичними знаннями в повному обсязі, висока готовність застосування знань на практиці без допомоги викладача;

– **достатній** рівень характеризується опануванням теоретичних знань не в повному обсязі, невисокою готовністю застосування знань на практиці (можлива допомога викладача);

– **допустимий** рівень характеризується оволодінням теоретичними знаннями в недостатньому об'ємі (знання термінології недостатні), досить слабкою готовністю застосування знань на практиці з допомогою викладача.

Виділені рівні дозволили диференціювати графічні компетенції кожного абітурієнта окремо за допомогою оцінки графічних робіт методами діагностики і мотивації: спостереження, аналіз процесу і результатів навчання, опитування, тестування. Отже, здобуті результати створили передумови для переходу до кількісних і якісних характеристик, а також зробили можливим їх застосування в освітньому просторі.

Підсумковий аналіз результатів проведених досліджень і моніторинг якості успішності графічної підготовки абітурієнтів наочно показав, що якісне вивчення графічних дисциплін можливе на основі комплексного підходу до навчального процесу. Досліджуючи досвід викладання графічних дисциплін різними викладачами, підкреслимо, що кожний із них має свій погляд на методику і методологію використання тих чи інших дидактичних засобів і форм контролю, тому, на нашу думку, для підвищення ефективності навчального процесу і досягнення його найкращих результатів необхідна сумісна робота різних викладачів з урахуванням соціально-психологічного клімату в окремих групах

Висновки. Необхідно підкреслити, що дослідження взаємного впливу соціально-психологічної та графічної підготовки слухачів довшівського етапу показали наявність і очевидність підвищення якості успішності в засвоєнні професійних графічних дисциплін, що також відіграє позитивну роль у вмотивованості навчання. На наш погляд, подальші дослідження в цьому напрямі допомо-

жуть розробленню сучасних креативних підходів до процесу викладання професійних графічних дисциплін.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про вищу освіту : Закон України. URL: www.mon.gov.ua.
2. Bredniova V. On the improvement of the methodology of engineer staff's graphic training on the basis of optimization of psychological and pedagogical approaches Modern Tendencies in Pedagogical Education and Science of Ukraine and Israel: The Way to Integration. Ariel University (ISSN 2218–8584). 2016. Issue № 7. P. 38–42.
3. Идобаева О. К построению модели исследования психологического благополучия личности: психолого-развитийный и психолого-педагогический аспекты. *Вестник Томского государственного университета*. 2011. № 351. С. 128–133.
4. Маралов В. Основы самопознания и саморазвития. Москва : Академия, 2004. 256 с.
5. Бредньова В., Смичковська О. Моніторинг якості професійного навчання студентів архітектурно-художнього профілю. *Zbior artykulow naukowych* (ISBN: 978–83–65608–78–9). Warszawa, 2017. S. 49–50.
6. Бреднёва В., Кошарская Л. О формировании профессиональных компетенций будущих инженеров в процессе изучения графических дисциплин в вузе. *Вісник Одеського національного морського університету*. 2017. № 2 (51). С. 188–193.
7. Бредньова В., Смичковська О., Прохорец І. Про підвищення ефективності професійної графічної підготовки студентів архітектурних і художніх спеціальностей. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. Серія «Педагогічні науки» (ISSN 2413–1865). 2018. Вип. LXXXI. Т. 1. С. 131–134.
8. Бредньова В., Смичковська О., Прохорец І. До проблеми формування графічних компетенцій студентів архітектурних і художніх спеціальностей. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*. Одеса. 2018. № 1 (120). С. 17–21.
9. Бредньова В., Прохорец І. Графічна мова як інструмент довузівської підготовки абітурієнтів архітектурно-художнього напрямку. *Сучасні проблеми та перспективні напрямки інноваційного розвитку міста* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : ОДАБА, 2019. С. 106–107.
10. Смит С. Рисунок: полный курс. Москва : Астрель ; А.С.Т., 2005. С. 159 .
11. Бредньова В., Смичковська О., Прохорец І. До питання підвищення якості викладання графічних дисциплін студентам молодших курсів архітектурних і художніх спеціальностей. *Інноваційна педагогіка : науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій* (ISSN 2663–6085). 2019. Вип. 11. Т. 1. С. 53–55.